

Руплівым гаспадарам

МАЛАДЗІЛЬНЫЯ ЯГАДЫ

«Ты адно запомні, браце, са «Звяздой» — цяплей у хаце!»

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.)

Гэта мы да таго, што днямі ў рэдакцыі «Звязды» адбыўся чарговы розыгрыш — цэплавентылятаруў Normann і электракаміна Electrolux.

Як вырашаўся іх лёс, даўнім чытачам раскажываць не трэба, нядаўнім — хіба «праз коску». Такім чынам, кожны, хто аформіў падпіску на «Звязду» на чацвёрты квартал альбо другое паўгоддзе гэтага года і прэтэндаваў на выйгрыш, мог запісаць невялічкую картку-купон (яны друкаваліся і ў час новай падпісочнай кампаніі, вядома ж, будуць друкавацца па пятніцах) — і даслаць яго на адрас газеты. Тут, у рэдакцыі, усе атрыманыя карткі рэгістраваліся і сартаваліся з тым, каб гарантаваць атрыманне прызоў у кожнай вобласці і горадзе Мінску.

Што важна яшчэ — непасрэдна лёс падарункаў для падпісчыкаў вырашалі такія ж падпісчыкі. Прынамсі, на гэты раз імі аказаліся жыхары сталіцы сужэнцы Людміла Яўгенаўна і Мікалай Сямёнавіч Сідарэвічы, а таксама прыпевачніца, аўтарка многіх вершаў, «вясёлых і праўдзівых гісторыяў» Любоў Міхайлаўна Чыгрынава (на здымку). Менавіта яны (дарэчы, вельмі прыгожыя людзі!) з чароўнага звяздоўскага капелюша і выцягнулі шчаслівыя купоны. Чые? Чытайце:

ЦЕПЛАВЕНТЫЛЯТАР NORMANN ВЫЙГРАЛІ:

- Уладзімір Іванавіч Сямашка, г. Брэст;
- Мікалай Якаўлевіч Карповіч, г. Віцебск;
- Іна Віктараўна Кавалёва, г. Гомель;
- Яўген Сцяпанавіч Талканіца, г. Гродна;
- Лідзія Фёдараўна Барадзенка, в. Чырвоная Слабада Салігорскага раёна Мінскай вобласці;
- Ганна Сцяпанаўна Туніловіч, г. Глуск Магілёўскай вобласці;
- Валянціна Сямёнаўна Ёрш, г. Мінск.

СУПЕРПРЫЗ — ЭЛЕКТРАКАМІН ELECTROLUX — ВЫЙГРАУ

Іосіф Браніслававіч Паўкалас з в. Навасёлкі Маладзечанскага раёна Мінскай вобласці.

Віншваем шчасліўчыкаў! Тым жа, каму на гэты раз удача не ўсімнілася, скажам: не крыўдуйце — вы ж нічога не страцілі... Магчыма — нават надзеі, што наступны раз...

Ён — будзе! І хутка. З якімі прызамі? Пакуль сакрэт. Сачыце за газетай.

АФІЦЫЙНА.

Арганізатарам рэкламнай гульні «Са «Звяздою» не замерзне!» з'яўляецца рэдакцыйна-выдавецкая ўстанова «Выдавецкі дом «Звязда» (УНП 100155376), размешчаная па адрасе: 220013, г. Мінск, вул. Б. Хмяльніцкага, 10а.

Рэкламная гульня «Са «Звяздою» не замерзне!» зарэгістравана Міністэрствам гандлю Рэспублікі Беларусь 27.08.2018 г. (пасведчанне № 3366) і праводзіцца на тэрыторыі Рэспублікі Беларусь з 5 верасня па 31 снежня 2018 года ўключна сярод падпісчыкаў газеты «Звязда» на чацвёрты квартал або другое паўгоддзе 2018 года. Усяго ў гульні ўзялі ўдзел 120 падпісчыкаў. Прызавы фонд гульні разыграны цалкам.

Тэлефон для даведак па пытаннях правядзення рэкламнай гульні і атрымання прызоў: 8 (017) 263 66 73.

На заметку

ВОСЬ ТАКАЯ ПАХУЧАЯ ЗЕЛЯНІНА РАСЦЕ Ў НАС!

З году ў год на сваіх дачных сотках мы вырошчваем такую цудоўную расліну, як любіста. І выкарыстоўваем яе пры марынаванні і засолках агуркоў. Смак і водар — непаўторныя. Суседзі і сябры ў захапленні ад нашых хатніх нарыхтовак, у якія мы дадаём лісточкі любісты. Таксама ёй добра прыпраўляць першыя і мясныя стравы.

Вырасціць любісту зможа нават дачнік-пачатковец. Я параіў бы агароднікам пасеяць насенне ў верасні — кастрычніку ў адкрыты грунт — і ўсходы вы атрымаеце ўжо ранняй вясной.

Ведайце таксама, што для добрага росту любісты найлепшы варыянт — зацэнавая градка з гліністай ці тарфяной глебай. А вось на адкрытым сонечным месцы расліна часам жаўце, яе наземная частка можа загінуць. Увільгатняць глебу трэба ўмерана, бо лішак вады можа прывесці да хвароб і адмірання карэння.

Зразумела, глебу пад расліну трэба ўзбагаціць попелам, суперфасфатам, перагноем, мачавінай і выспелым кампостам.

Сакрэты фасолі

Ці ведалі вы, што фасоль — чэмпіён па колькасці бялку? А цынк, на які яна багатая, станоўча ўплывае на вугляводны абмен. Чырвоная фасоль садзейнічае нават пахудзенню. Таму я рэкамендую многім яе садзіць.

Калі ў вас фасоль дрэнна расце, яе трэба абавязкова падкармліваць мінеральнымі ўгнаеннямі (20 грамаў суперфасфату і 10—15 грамаў калійных ўгнаенняў на 10 літраў вады). Пасля падкармак расліну трэба добра паліць і пыхліць глебу. Пры недахопе вільгаці ніжнія лісты могуць засыхаць, а струкі будуць дрэнна расці.

А яшчэ цудоўна кусты фасолі апудрываць попелам.
Яўген САЛАНОВІЧ.

Наспеў час, калі яблыням і парэчкам давядзецца пацягнуцца: сёння дзякуючы актыўнай рабоце селекцыянераў на рынку з'явілася багата экзатычных навінак, прычым нязвыклыя раней для нас ягады выдатна прыстасаваныя да беларускага клімату. Многія з іх непераборлівыя — не патрабуюць асаблівага догляду, не хварэюць (айчынныя шкоднікі не праяўляюць цікавасці да такіх навінак). Экзоты ўпрыгожаць любы ўчастак: вясной парадуюць дружным цвіценнем, летам укрываюць альтанкі, а ўвосень аддзячаць гаспадарам карыснымі пладамі.

У садах Інстытута пладаводства НАН Беларусі сёння прадстаўлены 29 ягадных культур, сярод іх травяністыя (накшталт суніц садовых), ліяны (актынідыі і ажыны-расянікі), кусты (гумі, парэчкі, агрэст) і дрэвы (чаромха, ірга).

КАРЫСНАЯ ПРЫГАЖОСЦЬ

Адным з прэтэндэнтаў на сонечнае месца ў вашым садзе, бясспрэчна, будзе кізіл. Нягледзячы на тое, што расліна прыйшла да нас з Украіны, яна можа выдатна вырошчвацца па ўсёй Беларусі. Так, у садах Інстытута пладаводства вучоныя ніколі не мелі з гэтай культурай праблем: яна цудоўна зімуе і пачынае квітнець, як толькі сыходзіць снег. Менавіта за сакавіцае цвіценне кізіл палюбілі ландшафтныя дызайнеры, але варта на яго звярнуць увагу і пчаларам. Адзін з самых першых меданосаў, кізіл вельмі радуе пчолак, якія толькі пачынаюць аблятацца. Яшчэ плюс у тым, што плады высыпаюць у канцы жніўня, верасні. Як правіла, да гэтага часу традыцыйныя ягадныя культуры ўжо адышлі, а тут — такі шыкоўны падарунак, прычым з яго можна рабіць усе тыя ж нарыхтоўкі, як і з вішні. Да таго ж кізіл можа доўга захоўвацца. Калі ягады сабраць крыху недаспелымі, яны могуць каля тыдня «пачакаць», пакуль гаспадыня не прыдумае, як упарадкаваць ураджай.

Увосень радуе вітаміннымі падарункамі актынідыя. Хто адпачываў у Іспаніі, напэўна заўважыў, што ў супермаркетах прадаюцца так званыя міні-ківі. Яны выдатна растуць і ў Беларусі. У нас رایанаваныя ўкраінскія жаночыя сарты Кіеўская буйнаплодная і Цудоўная. Для іх вучоныя падаралі мужчынскія формы-апыляльнікі Камандор і Прывабны. Каб атрымаць ураджай, актынідыі, як і абляпісе, патрабуюцца пара. Але сёння на рынку можна знайсці і сарты, якія могуць абыходзіцца без апыляльніка. Праўда, як заўважылі вучоныя, нават самаплодная ліяны даюць большы ўраджай, калі побач расце мужчынская форма.

Каб разабрацца, якая з актынідый лепшая — аргута ці каламікта, — звяртаюся па кансультацыю да **загадчыка лабараторыі генетычных рэсурсаў ягадных культур Інстытута пладаводства Людмілы ФРАЛОВАЙ.**

— Я параіла б вырошчваць каламікту. Яе можна выкарыстоўваць у якасці жывой агароджы, яна непатрабавальная, вельмі дэкаратыўная, калі пачынае квітнець, лісты становяцца бела-малінавымі. У свеце ж больш распаўсюджаная аргута. Расліны розняцца формай ліста, памерам. У садзе інстытута пад аргуту нават жалезную шпалеру паставілі, бо драўляная пад гэтай магутнай трапічнай ліянай ламаецца. Ягады на ёй буйнейшыя і высыпаюць пазней, чым у каламікты.

Такія расліны змяшчаюць актынідын (рэчыва, якое дапамагае перапрацоўваць бялок у арганізме чалавека) і будуць карысныя для лячачых, хворых з парушэннем абмену рэчываў, цяжарных жанчын. Але трэба

ведаць меру — ужываць не больш за сем пладоў за раз, каб не было слабительнага эфекту. Актынідыю можна марозіць, рабіць фруктовы лёд, дадаваць у смузі.

Яшчэ ёсць такі від актынідыі, як палігама, — з горкімі пладамі, падобнымі на маленькія перчыкі. Апыляльнік для гэтага сорту знайсці складана, і таму часта расліна бясплодная і выкарыстоўваецца ў дэкаратыўных мэтах.

Актынідыя.

Хенамелес.

Кізіл.

Шаўкоўніца.

У азеляненні знайшлося прымяненне і іншым ягадным культурам — барбарысу (з яго пладоў можна зрабіць добрую прыправу), каліне (пойдзе на жэле, сок, настойкі), шыпшыне (ягады можна сушыць ці пускаць на варэнне).

САДОВЫЯ ЛЕКІ

У садах і на ўчастках можна ўбачыць і хенамелес, ці айву японскую. На гэтых невысокіх кустах, што шыкоўна квітнеюць, высыпаюць плады, якія можна дадаваць у чай як заменнік лімона. Ягады таксама сушаць, пускаюць на варэнне, робяць з іх мармелад, цукаты.

«Іншаземцаў» усё часцей пачынаюць сяліць на ўчастках людзі, якія клапацяцца пра сваё здароўе. Так, садаводы ацанілі абляпіху, усё большую папулярнасць набываюць годжы і бружмель. Заслугоўвае ўвагі і гумі (лох мнагаветкавы) — гасць з Далёкага Усходу. Менавіта на ім растуць маладзільныя ягады з высокай канцэнтрацыяй антыаксідантаў і біялагічна актыўных рэчываў. У Японіі гумі шырока выкарыстоўваецца як «жывыя лекі» ад розных хвароб, а таксама як вітамінная дабаўка ў дзіцячым харчаванні.

Вяртае маладосць і шаўкоўніца. За карысныя якасці ў сярэдняй Азіі яе называюць «цар-ягадай». У асаблівай пашане яна ў старэйшага пакалення, людзі вераць, што ягада падаўжае працягласць жыцця. Шаўкоўніца змяшчае шмат жалеза ў лёгкасаваляльнай форме. Будучыя мамы, людзі з нізкім гемаглабінам, абавязкова звярніце на яе ўвагу. Дарэчы, у садзе

людзей, у якіх ёсць алергія на цёмныя ягады: можна вырошчваць і зялёныя парэчкі (з закрытымі вачыма па смаку іх не адрозніць ад чорных).

Сярод навінак — маліны сунічныя (яшчэ іх называюць тыбецкімі, нектарнымі). Ягады выкарыстоўваюць для ўпрыгожвання пірожных і ў лікёрнай прамысловасці.

Выработуўвалі вучоныя і маліны арктычныя — княжаніку. Яна прыйшла ў калекцыю з Новасібірскага батанічнага саду. Але, як паказала назіранне, — беларускі зменлівы клімат (то цёпла, то маразы, то засуха) для расліны — стрэс.

ВІТАМІНЫ КРУГЛЫ ГОД?

Сёння можна падбраць культуры для саду так, каб ягады на іх высыпалі з мая па кастрычнік, а ці магчыма «вітамінны перыяд» зрабіць яшчэ больш працяглым? Сучасныя тэхналогіі дазваляюць планаваць ураджай. Напрыклад, можна разлічыць пасадкі суніц так, каб атрымаць свежыя ягады ў пэўныя месяцы (хоць у сакавіку, хоць у лютым). Зразумела, тут звычайныя ўмовы не падыходзяць, сёння ва ўсім свеце назіраецца пераход на вырошчванне ягадных культур у абароненым грунце, тунэлях, у цяплицах з ацяпленнем. Важна загадзя падрыхтаваць пасадачны матэрыял. Як правіла, такія саджанцы з закрытай каранёвай сістэмай захоўваюцца ў халадзільніках, у пэўны час пераносяцца ў цяплицу, дзе абуджаюцца і даюць ураджай пад спланаваным чалавекам даты. У Беларусі таксама будуць працаваць у гэтым кірунку.

Алена ДЗЯДЗЮЛЯ.